

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Tadzjikistan 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Tadzjikistan är en auktoritär stat som politiskt domineras av president Emomali Rahmon. Konstitutionen möjliggör ett flerpartisystem men regimen har över tid kontinuerligt obstruerat politisk pluralism. Denna trend fortsatte under 2015 i och med högsta domstolens beslut att förbjuda oppositionspartiet *Islamic Renaissance Party of Tajikistan (IRPT)* som anklagades för extremism och terrorism. Därigenom eliminerades den politiska oppositionen i landet.

Parlamentsvalet i mars 2015 karaktäriserades av brister i pluralism och valfrihet och internationella observatörer betecknade valet som djupt bristfälligt. Under 2016 hölls en folkomröstning vars resultat ändrade konstitutionen och stärkte president Rahmons makt och möjliggjorde för honom att väljas om på livstid.

Respekten för mänskliga rättigheter är på många områden bristfällig och Tadzjikistans ranking i olika index har över de senaste åren blivit sämre. Civilsamhällesrepresentanter rapporterar om ett allt mindre utrymme och om trakasserier från olika myndigheter.

De största problemen inkluderar medborgarnas bristande möjligheter att påverka val till regering i fria och rättvisa val, tortyr och misshandel av fångar begångna av säkerhetsapparaten samt repression av politiska aktivister och opposition. Andra MR-problem inkluderar yttrande- och mediafrihet, religionsfrihet, våld och diskriminering mot kvinnor, godtyckliga

frihetsberövanden, förnekande av rätten till en fri rättegång liksom utbredd strafffrihet.

Regeringen säger sig söka motverka radikal islamism eller andra rörelser som riskerar att underminera den nuvarande ordningen. Dessa åtgärder inkräktar allt oftare på principer om mänskliga rättigheter, särskilt yttrandefrihet, mötes- och föreningsfrihet samt religionsfrihet. Freedom House's *Nations in Transit Index* som mäter demokrati, rättsstatens utveckling och mänskliga rättigheter i Eurasien placerar Tadzjikistan på plats 23 av 29 (2015), med försämrad ranking över tid.

Tadzjikistan har skäl till oro för radikalisering; åtminstone flera hundra tadzjiker uppges ha anslutit sig till islamistiska rörelser i Mellanöstern.

Tadzjikistan är rankad 129 av 188 i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling (HDI) 2014.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Konsekutiva strategier för rättsväsendets reformering har antagits sedan 2007. Den senaste gäller perioden 2015-17 och är en fortsättning av tidigare strategier med målet att modernisera rättsystemet och lagstiftningen. Flera biståndsgivare har varit och är aktiva i detta arbete, inklusive EU och FN.

I praktiken kvarstår dock många problem varav rättsväsendets brist på oberoende i förhållande till den exekutiva makten är den mest allvarliga. Presidenten har makt att, med parlamentets godkännande, tillsätta och avsätta domare. Utbildningsnivån på domare är förhållandevis låg och mutor till åklagare och domare samt andra former av korruption är vanligt förekommande. Åtalade har rätt till försvarsadvokat men i många fall rapporteras att de åtalade nekas ombud. Tortyr i samband med förundersökningar och förhör förekommer. Allmänt ska principen att en åtalad är oskyldig till dess att motsatsen har bevisats tillämpas, men i praktiken verkar det omvända gälla. Lagstiftning slår fast att rättegångar i princip ska vara offentliga förutom när nationens säkerhet står på spel. Ett allt större antal rättsprocesser hålls bakom lyckta dörrar med nationens säkerhet som förevändning eller förklaring.

Det finns en särskild ombudsmannainstitution som ska garantera medborgarnas rättigheter och utreda klagomål från allmänheten. Kontoret har dock små resurser och även om samarbetet med exempelvis civilsamhället ibland kan sägas vara gott (till exempel avseende att hindra tortyr) är dess påverkansförmåga svag.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Konstitutionen tillåter ett flerpartisystem med regelbundna och fria val. Tadzjikistan är dock en auktoritär stat, politiskt dominerad av president Rahmon och personer närstående honom. Presidentens parti, *People's Democratic Party of Tajikistan* (PDPT) dominerar båda kamrarna i parlamentet och regeringsposterna.

Över tid har regimen i ökande grad motarbetat politisk pluralism och denna trend fortsätter. Under 2015 och 2016 har det skett en ytterligare maktkonsolidering till presidenten. Sedan IRPT förbjöds finns ingen organiserad politisk opposition i landet.

Parlamentval hölls i mars 2015. Enligt internationella observatörer från OSSE/ODIHR och Europarådet genomfördes valet i ett restriktivt politiskt utrymme och misslyckades i att skapa lika villkor för kandidaterna. PDPT och regeringsvänliga partier vann parlamentets 97 platser. IRPT förlorade sina två platser, trots utbrett stöd bland väljarna.

I juli 2015 fattade justitieministeriet beslut om att upplösa IRPT med officiell hänvisning till att partiet sades ha otillräckligt antal medlemmar. I september, på begäran av riksåklagaren, betecknade högsta domstolen IRPT som en terroristorganisation. Domslutet baserades på lagen om politiska partier som förbjuder politiska partier att ägna sig åt terrorism-relaterade aktiviteter, försök till att omkullkasta den konstitutionella regimen och hatpropaganda med mera.

Under september 2015 häktades många av IRPT:s ledare och ställdes inför rätta. Även två advokater som försvarade IRPT-företrädare häktades och åtalades. De åtalade befanns skyldiga bland annat till medlemskap i kriminella grupperingar, uppvigling till nationellt hat, mord, terrorism och uppmuntran till våldsamt förändring av landets konstitutionella ordning.

Under våren och hösten dömdes två ledande företrädare till livstids fängelse och övriga till fängelsestraff på mellan 14 och 28 år. Den enda kvinnan dömdes till två års fängelse. Försvarsadvokaterna Buzurghmer Yorov och Nuruddin Makhkamov dömdes i oktober 2016 till 23 respektive 21 års fängelsestraff bland annat för uppvigling till nationellt hat, förskingring, extremism och religiös fientlighet. Rättegångarna hölls bakom stängda dörrar och inga observatörer tilläts.

Processen och domsluten väckte internationell uppmärksamhet. Bland andra FN, EU och civila samhällets representanter uttryckte oro över den försämrade situationen för mänskliga rättigheter i Tadzjikistan. Oron omfattade bland annat att möjligheterna för deltagande i landets politiska liv allvarligt äventyras när den politiska oppositionen tystas, att åtalade inte erhållit en rättvis rättegång samt att bevis inte offentliggjorts.

En konstitutionell folkomröstning hölls i maj 2016. De föreslagna förändringarna avsåg bland annat att eliminera tidsgränsen för presidentens ämbete, reducera valbarheten till presidentämbetet från 35 till 30 år och förbjuda politiska partier på religiös eller nationalistisk grund. Kritiker av de föreslagna förändringarna menade att åldersgränsen sänktes för att möjliggöra för presidentens son att ställa upp i nästa presidentval. Förändringarna av konstitutionen avsåg även att konsolidera parlamentets beslut från december 2015 att förläna president Rahmon status som "nationens ledare" vilket också gav honom immunitet på livstid. Enligt officiell statistik deltog 92 procent av väljarna i folkomröstningen, och förslagen uppges ha stötts av 96,6 procent av väljarna.

Det civila samhällets utrymme

Utrymmet för det civila samhället i Tadzjikistan har successivt krympt. År 2015 antog parlamentet tillägg till lagstiftning som ger myndigheter möjlighet att utöva kontroll över finansiellt stöd till icke-statliga organisationer. Finansiellt stöd ska registreras i ett statligt register och först när registreringsprocessen är avslutad och godkänd kan organisationen påbörja planerad verksamhet. Justitieministeriet uppgav att syftet med lagändringen var att förhindra finansiellt stöd till terrorism, kriminalitet och pengatvätt. Redan tidigare har civilsamhällesorganisationer varit föremål för allt fler och allt hårdare kontroller och inspektioner av olika myndigheter. Sedan tilläggen till nämnda lagstiftning antogs rapporteras kontrollerna ha ökat – inte sällan under hot. Flera av civilsamhällets företrädare har sett sig tvingade att lämna

landet. FN har uppmanat Tadzjikistan att revidera lagstiftningen så att kraven är tydliga och transparenta och främjar en miljö för ett livaktigt civilsamhälle.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekten för liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den tadjjikiska konstitutionen förbjuder tortyr. Enligt Amnesty International och den tadjjikiska civilsamhällesorganisationen *Coalition Against Torture* förekommer dock tortyr, misshandel, övergrepp och kränkningar i statlig regi, särskilt i häkten för att utverka erkännanden i samband med förhör liksom i fängelser och inom armén. Övergreppen rapporteras vara vanligt förekommande. Under 2015 registrerade *Coalition Against Torture* 45 nya fall. Dödsfall till följd av tortyr och våld rapporteras regelbundet. År 2012 ändrades Tadzjikistans strafflagstiftning för att säkerställa att definitionen av tortyr ska överensstämma med folkrättens definitioner. Landet har antagit en aktionsplan för att verkställa FN's rekommendationer ”on freedom of torture”. Vissa tortyroffer har beviljats ersättning.

Ombudsmannen för mänskliga rättigheter, som etablerades bland annat med stöd av FN, samarbetar inom ramen för sitt mandat med icke-statliga organisationer till exempel rörande besök till fängelser och utövar också upplysande verksamhet. Ombudsmannafunktionen har utvecklat en nationell strategi för åren 2016-2020.

Dödsstraff

Artikel 18 i 1999 års konstitution tillåter dödsstraff ”för särskilt allvarliga brott”. Det moratorium mot dödsstraff och avrättningar som infördes 2004 är fortfarande giltigt.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagstiftningen förbjuder utomrättsliga avrättningar men det förekommer rapporter om statligt sanktionerade, olagliga avrättningar. Godtyckliga frihetsberövanden och politiskt motiverade arresteringar är vanligt förekommande. Det finns rapporter om kidnappningar av oppositionella som vistats i utlandet och som ställts inför rätta i Tadzjikistan. Inga trovärdiga uppgifter är kända vad gäller politiskt motiverade försvinnanden.

Rättssäkerhet

Konstitutionen föreskriver domstolsväsendets oberoende. I praktiken står rättssystemet under inflytande av den verkställande makten som i många fall utövar påtryckningar på åklagare och domare. Presidenten har befogenhet att, med parlamentets godkännande, tillsätta och avsätta domare. Mutor och andra former av korruption till åklagare och domare är vanligt förekommande, och låga löner gör dem känsliga för påtryckningar.

Åtalade har rätt till försvarsadvokat men i många fall rapporteras att åtalade nekas ombud, inte minst under förundersökningsarbetet, och särskilt i politiskt känsliga fall. Principen att en åtalad är oskyldig till dess att motsatsen har bevisats ska tillämpas, men i praktiken gäller ofta det omvända. Domstolarna finner regelmässigt nästan samtliga svarande skyldiga.

Rättegångar är offentliga, men lagstiftningen tillåter rättegångar bakom lyckta dörrar i fall där den nationella säkerheten åberopas. Under 2015-2016 har ett antal politiskt motiverade rättegångar hållits bakom lyckta dörrar. Medan myndigheterna hävdar att varken politiska fångar eller politiskt motiverade häktningar förekommer hävdar civilsamhälle och internationella observatörer motsatsen. Det finns ingen tillförlitlig uppskattning av antalet politiska fångar.

I november 2015 trädde en lag i kraft som kräver att advokater, för att kunna utöva sitt yrke, ska genomgå en kvalificerande examen och en ”återcertifiering” vart femte år av en institution under justitieministeriet. Icke-statliga organisationer har kritiserat detta förfarande och menar att det utgör ett hot mot juristkårens självständighet. I kombination med domarna mot de två advokater som försvarade IRPT-företrädare finns en oro, inte minst inom civilsamhället, att få jurister ska våga ta sig an fall som är politiskt känsliga eller rör frågor om mänskliga rättigheter.

Straffrihet

Enligt bland andra Amnesty International är straffrihet, otillräcklig utredning eller svaga påföljder för förövare vanligt förekommande, särskilt gällande fall relaterade till tortyr och misshandel.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet
Konstitutionen garanterar yttrande- och pressfrihet samt förbjuder censur.

Annan lagstiftning syftar till att säkerställa detta skydd. Lagstiftningen efterlevs dock inte i verkligheten. Tadzjikistan är rankad på plats 150 av 180 i Reportrar utan gränsers index för upplevd korruption 2016. Sedan 2015 har landet fallit i rankingen med 33 platser. Den fallande trenden är kopplad till allt striktare myndighetskontroll, upprepade hot mot fri media, och starkare begränsning och frekventa blockeringar av tillgång till internet.

Trycket mot den icke-statliga mediasektorn har ökat över åren, självständiga mediaföretag har tvingas lägga ner sin verksamhet och självcensuren har ökat. Enligt bland andra Amnesty International har ett allt större antal journalister skrämts och hotats bland annat av säkerhetsorganen, särskilt om deras arbete fokuserat på politisk rapportering. Enligt dekret har den statliga nyhetsbyrån Khovar monopol på rapportering av nyheter som rör statliga organ och annan media är ålagda att citera Khovar och inte självständigt rapportera sådana nyheter.

Yttrandefriheten är fortsatt starkt begränsad och tillgång till information kontrolleras alltmer av myndigheterna. Individer och grupper rapporterar om utbredd övervakning från myndigheterna angående aktiviteter på internet, inklusive e-brev. Tillgång till sociala media såsom Facebook, YouTube, Google och Radio Free Europe möter kontinuerliga restriktioner från myndigheterna. Internationella nyhetssidor blockeras regelbundet. Lagstiftning tillåter den statliga kommunikationsmyndigheten att blockera webbsidor, i föregivet syfte att skydda den nationella säkerheten.

Parlamentet avkriminaliserade förtal som ett straffrättsligt brott 2012, men förtal av presidenten och statligt anställda är fortfarande straffbart med fängelse upp till fem år. Trots avkriminaliseringen rapporteras om fall där journalister ställs inför rätta för förtal och döms till dryga böter.

Bland andra FN har uttryckt oro över den försämrade situationen för press- och yttrandefriheten i Tadzjikistan.

Mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen föreskriver mötes- och föreningsfrihet. Lagstiftning om mötesfrihet från 2014 kräver att organisatörer ansöker om tillstånd 15 dagar före ett större möte, och tillåter inte att demonstrationer eller större möten hålls nära regeringsbyggnader, historiska eller kulturella monument och i nationalparker. Lagen förbjuder dessutom demonstrationer nattetid.

Tillägg till lagstiftningen om civilsamhället trädde i kraft 2015. I avsaknad av tillämpningsförfordningar uppges civilsamhällesorganisationer sakna klarhet om syftet och nyttan med lagen. Flera av dem som har fått finansiellt stöd, särskilt från utlandet, har upplevt starkt tryck från myndigheternas sida, både i förhör och under ökande antal kontroller från exempelvis nationella säkerhetsorgan, riksåklagaren eller skattemyndigheten. Civilsamhällesrepresentanter rapporterar att ett klimat av rädsla har infunnit sig, särskilt för organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter. Efter att medlemmar av oppositionen i exil protesterat under OSSE:s årliga implementeringsmöte för den mänskliga dimensionen i Warszawa i september, rapporterade familjemedlemmar i Tadzjikistan om trakasserier och husarrest.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen stipulerar separation mellan stat och religion och garanterar medborgarna rätten att fritt uttrycka religiös övertygelse, även rätten att inte vara troende. Samtidigt reglerar lagstiftning i detalj hur det organiserade religiösa livet ska utövas, liksom påföljder vid avvikelser. Den statliga kommittén för religiösa frågor är ansvarig för översyn och genomförande av denna lagstiftning. Kommittén utnämner imamer och utövar kontroll över predikningars innehåll. Det så kallade Ulema-rådet ska vägleda de tadjjikiska muslimerna. Även om rådet anges vara självständigt kan det sägas presentera en statligt godkänd form av islam.

Under de senaste åren, som en del av regimen ansträngningar att mota radikaliserings, har flera religiösa uttryck hindrats och religiösa utövare trakasserats av polis och säkerhetsstyrkor. Ett flertal rapporter finns om polisens ingripande för att avlägsna huvuddukar/slöjor eller för att tvångsraka män. Tillgång till moskéer har över åren begränsats till män över 18 år. Flera hundra moskéer som enligt myndigheterna verkat illegalt eller oregistrerat har byggts om till samlingslokaler. Övervakningskameror är installerade i många moskéer.

Representanter för de katolska eller ortodoxa samfunden har rapporterat att de inte upplevt hinder i sin trosutövning. Icke-traditionella grupper som Jehovas vittnen tillåts inte registrering av kommittén som religiöst samfund, då de misstänks för ”extremism”.

FN har uppmanat Tadzjikistan att lätta på restriktioner eller metoder som hindrar medborgare att utöva sin religion.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Lagstiftning förbjuder diskriminering på arbetsplatsen på basis av ras, kön, funktionshinder, språk, sexuell orientering och genderidentitet, hiv-positiv status eller social status. Det finns inga uppgifter om klagomål om arbetsplatsrelaterad diskriminering, men avsaknaden av klagomål kan hänföras till bristande tillit till myndigheterna. Samtidigt finns uppgifter att arbetsgivare diskriminerat individer baserat på deras sexuella läggning eller hiv-positiva status och att polismyndigheten inte ska ha efterföljt lagstiftningen. Lagen anger lika lön mellan män och kvinnor för samma arbete, men kulturella hinder fortsatte att lägga hinder i vägen för kvinnor på arbetsmarknaden.

Lagstiftningen tillåter arbetstagare att bilda och ansluta sig till fackliga organisationer, men kräver registrering för alla civilsamhälleliga organisationer, inklusive fackföreningar. Fackföreningar står under myndigheternas kontroll och kan inte sägas spela en framträdande roll.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Kvaliteten på hälsovården är ett stort problem, bland annat på grund av svag utbildning, bristande kliniska riktlinjer och undermålig medicinsk utrustning. Tillgång till hälsovård skiljer sig åt i olika delar av landet. Hälsovårdssystemet är korrupt och patienter betalar ofta vårdgivare direkt vilket enligt WHO underminerar hälsovårdsmål och förstärker ojämlikheten mellan regioner och den lokala nivån.

Enligt Unicef uppgår landets utgifter för hälsovård till 1,9 procent av BNP (2010). Under ett antal år har barnadödligheten gått ned men samtidigt är undernäring utbredd. Enligt Unicef lider ca 25 procent av barn upp till fem års ålder av dvärgväxt ("stunting").

Rätten till utbildning

För barn i Tadzjikistan är skolgången obligatorisk upp till 16 års ålder eller nionde klass. Utbildningen är inte avgiftsbelagd. Unicef rapporterar att deltagande i skolundervisning för både flickor och pojkar är god åtminstone upp till sjätte klass. Därefter slutar fler flickor än pojkar skolan och antalet flickor som avslutar sin utbildning i förtid ökar med åldern. De främsta anledningarna är fattigdom och gender-normer. Flickor förväntas gifta sig

tidigt och bli del av makens familj samtidigt som pojkar förväntas ta ansvar för föräldrarnas försörjning.

Rätten till en tillfredsställande levandsstandard

Under de senaste 15 åren var Tadzjikistan ett av världens mest framgångsrika länder i att reducera fattigdom och den sjönk från 83 procent till 31 procent. Landet var dock mindre framgångsrikt i att bygga upp ett väl fungerande skolväsende, säkerställa basbehov som uppvärmning och bättre sanitära förhållanden för befolkningen. Den ekonomiska krisen som sedan 2014 drabbat Eurasien har slagit mycket hårt mot landet. De redan tidigare stora skillnaderna mellan huvudstad och landsbygd är idag ännu större.

Tadzjikistan är idag Centralasiens fattigaste land med en BNP per capita om USD 928 (2015). Enligt UNDP:s index för mänsklig utveckling 2015 har Tadzjikistan placerat sig på plats 129 av 188 länder.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Tadzjikistans lagstiftning förbjuder könsdiskriminering och stipulerar lika lön för lika arbete. I det traditionella tadjjikiska samhället är diskriminering dock vanligt förekommande och värderingar verkar hämmande på kvinnors deltagande i det offentliga livet.

Enligt rapport från World Economic Forum för 2015 deltar cirka 59 procent av kvinnorna på arbetsmarknaden jämfört med 77 procent av männen. Samtidigt återfinns upp till 75 procent av arbetande kvinnor i jordbrukssektorn, där arbetsförhållanden är fysiskt krävande, lönerna låga och kvinnors kontroll över de produktiva resurserna är minimal.

I ljuset av den manliga arbetsmigrationen (statistiken är ofullständig men pekar på upp till en miljon tadjjiker årligen) är många tadjjikiska kvinnor ensamt ansvariga för hushållen. Enligt Asiatiska utvecklingsbankens statistik om arbetsmigration för Tadzjikistan var ca 90 procent av manliga arbetsmigranter 2014 gifta, men bara 5 procent migrerade med sina makor. Hushåll ledda av kvinnor är fattigare och har mindre tillgång till ekonomiska resurser. Bristande tillgång till utbildning och andra resurser bidrar till att kvinnors kunskap om sina rättigheter är otillräcklig, till exempel avseende äganderätt, arv och skilsmässa.

Våld mot kvinnor, inte minst i hemmen, är vanligt förekommande och möts ofta av en tystnadskultur eller rapporteras inte på grund av rädsla för repressalier eller otillräcklig respons från polisen. Auktoriteter som söker stärka traditionella könsroller avfärdar våld i hemmen som familjeangelägenheter. Det är ovanligt att dessa brott anmäls eller utreds. En speciellt utsatt grupp är unga kvinnor eller flickor som gifts bort tidigt eller som lever i oregistrerade äktenskap. Våld i relationen svärmor/svärdotter förekommer. Det finns rapporterade fall om självmord bland unga kvinnor där svärmorsrelationen uppges vara en bidragande orsak. Det finns nationell statistik som visar att mer än nio av tio flickor i övre tonåren utsatts för våld. Skyddsboenden existerar men finansiering för verksamheten brister. OSSE har bidragit till utbildning och utrustning till fem polisstationer så att dessa bättre ska kunna möta offer för våld i hemmet.

Lagstiftning rörande våld i hemmet antogs 2012 och en genomförande-strategi 2014, i enlighet med internationell standard, men efterlevnaden är svag. Den statliga kommittén för kvinnofrågor har begränsade resurser att bistå offer för våld i hemmet. Både inrikesministeriet och kommittén samarbetar med internationella organisationer för att stärka förmågan.

Lagstiftning förbjuder månggifte, men det förekommer, bland annat som ett resultat av kvinnoöverskott på grund av inbördeskriget och arbetskraftsutvandringen. Ett andra (eller tredje) äktenskap inklusive eventuella barn erkänns inte av lagstiftaren och varken hustru eller barn har rättslig status eller rättigheter.

Inga särskilda rättsliga åtgärder finns som stödjer kvinnliga politiska kandidater och få kvinnor fanns på valbar plats till parlamentet i mars 2015. Krav på finansiering och högre utbildning utgör hinder. Cirka 19 procent av parlamentarikerna är kvinnor. Kvinnor är underrepresenterade i valkommissionerna och färre kvinnor än män går till valurnorna. World Economic Forum's Global Gender Gap placerar Tadzjikistan på plats 93 av 145 (2016).

Barnets rättigheter

Flera ministerier har avdelningar för barn- och ungdomsfrågor. En avdelning för barns rättigheter kopplades till presidentadministrationen 2015. En kommitté för barns rättigheter skapades 2008 och har representation på lokal nivå. En barnombudsman tillsattes i maj 2016.

Lagstiftning föreskriver att barn under 18 år tillåts arbeta högst sex timmar om dagen eller 36 timmar i veckan. Minimialdern för arbete är 16 år. Enligt lagstiftning kan barn från sju års ålder delta i hushållsarbete och i jordbruket då sådant arbete klassificeras som familjeassistans. Enligt ILO är barnarbete, även avlönat barnarbete, utbrett, och uppgår till cirka 27 procent i åldrarna 5-17 år. Bland pojkar i åldern 15-17 år arbetar 45,5 procent.

Skolgången, som är kostnadsfri, är obligatorisk till och med årskurs nio eller till 16 års ålder. Enligt Unicef är deltagandet i skolundervisningen gott under de första åren för pojkar och flickor. Särskilt på landsbygden är det inte ovanligt att föräldrar avbryter flickors skolgång så att de kan bidra till hushållsarbetet. Civilsamhällesorganisationer har rapporterat att myndigheter, särskilt regionala utbildningsministerier, arbetar med upplysningsarbete för att övertyga föräldrar om vikten av flickors skolgång.

Kroppssaga är mycket vanligt förekommande, både i hemmet och i skolan, och barn och vuxna anser att fysisk och psykisk bestraffning utgör en normal del av uppfostran. Enligt nationell statistik har 76 procent av pojkar och 72 procent av flickor i åldrarna 2-14 år upplevt fysisk eller psykologisk bestraffning.

Det finns inga specialdomstolar för misstänkta ungdomsbrottslingar. En plan för att bringa lagstiftning och praktik i linje med internationell standard har antagits men genomförandet har varit svagt. Barn under 18 år får inte rekryteras till militären, men det rapporteras om kidnappning av barn under 18 år till armén för att uppfylla lokala rekryteringskvoter.

År 2011 antog Tadzjikistan en lag om föräldrars ansvar för uppfostran och utbildning av barn. Lagen ändrades 2016 och omfattar nu även föräldrars ansvar för barns internet-användning. Enligt internationella organisationer bryter lagen och dess implementering mot grundläggande principer om mänskliga rättigheter. Implementeringen fokuserar på att identifiera och straffa föräldrar för identifierade förseelser.

Enligt Unicef finns över 800 000 barn som är yngre än fem år i Tadzjikistan, vilket innebär att en av tio medborgare är under fem år. Många föräldrar registrerar, på grund av fattigdom eller brist på kunskap inte födslar förrän det är absolut nödvändigt vilket resulterar i svårigheter att erbjuda och erhålla sjukvård samt utbildning. Enligt Unicef lever ca 26 procent av

Tadzjikistans barn med kronisk undernäring och 10 procent är akut undernärda.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Cirka 15 procent av befolkningen utgörs av etniska uzbekier. Det uzbekiska språket har ingen officiell status och uzbekerna är underrepresenterade i det politiska livet. Andelen ryssar har minskat under det senaste decenniet och utgör knappt 1 procent av befolkningen. Enstaka rapporter förekommer om att poliser har trakasserat etniska afghaner eller uzbekier. Tadzjikiska är statsspråk. Etniska minoriteters tillgång till högre utbildning är begränsad, främst eftersom undervisningen till 80 procent genomförs på tadzjikiska. Ryska erbjuds i skolorna, även på universitetsnivå.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexuella handlingar mellan män avkriminaliserades 1998. Kvinnlig homosexualitet har aldrig reglerats. Allmän acceptans för samkönade relationer saknas och det går inte att registrera samkönade förhållanden. Antidiskrimineringslagstiftning för att skydda hbtq-personer saknas.

Hbtq-personer accepteras inte socialt och är inte sällan offer för polisvåld och hot om våld av samhällets medborgare. Homofobi resulterar i att få hbtq-personer visar sin sexuella läggning eller genderidentitet. Hbtq-personer har rapporterat om diskriminering i sjukvården, av myndighetsrepresentanter inklusive av polisen och av religiösa företrädare.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Fastställande av flyktingstatus sker via landets inrikesministerium sedan 2009. Processen för fastställande av flyktingstatus är oklar och icke-transparent, och administrativa och juridiska procedurer håller inte internationell standard.

Enligt statistik från UNHCR fanns i landet ca 4 700 flyktingar och asylsökande. Enligt myndigheterna fanns 769 statslösa personer i landet 2016. UNHCR registrerade samtidigt 10 000 individer i riskzonen för statslöshet enbart i tre pilotstudieområden. De flesta är personer med utgångna pass från före detta Sovjetunionen. UNCHR arbetar med tadzjikiska myndigheter för att förbättra situationen för de statslösa.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagstiftning förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättningar i arbetslivet, inom utbildning och hälsovård men myndigheter avsätter inte resurser för att implementera lagen. Lagen stipulerar att myndighetsbyggnader, skolor, sjukhus och transporter ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, men lagen efterlevs inte.

Många barn med funktionsnedsättningar går inte i skolan på grund av läkares utlåtanden att de inte är medicinskt friska. Särskilda, men få, statliga skolor för barn med funktionsnedsättningar finns och samma studieplan används i landets samtliga skolor. Några barn med Downs syndrom och autism tillåts gå i vanliga skolor.

Unicef, WHO och andra internationella organisationer arbetar med tadzjikiska myndigheter för att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättningar.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1999. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 1999 och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1999. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1995.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1993. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2014.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1995. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2002.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* har inte ratificerats.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet ratificerades år 1993.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2000.

Exempel på svenska och internationella insatser inom mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige har inget bilateralt utvecklingssamarbete med Tadzjikistan. Sverige är dock en stor givare till FN-organ som arbetar med mänskliga rättigheter och rättsstatens principer i Tadzjikistan. EU har bistånd till Tadzjikistan inom ramen för EU:s Centralasienstrategi, där stöd inom MR, demokrati och rättsstatens principer ingår.